INGLIZ ERTAKLARIDA AN’ANAVIY VA ZAMONAVIY QAHRAMONLAR OBRAZLARI

Nazokat Sadullayeva Kuvondik kizi
senior lecturer, Uzbekistan State World Languages University
Tashkent, Uzbekistan
E-mail: Nazoshka9300@gmail.com
Nazokat Kuvondiq qizi Sadullayeva
Katta o’qituvchi,
O’zbekiston Davlat jahon tillari universiteti
Toshkent, O’zbekiston
E-mail: Nazoshka9300@gmail.com
Садуллаева Назокат Кувондик кизи
Старший преподаватель
Узбекский государственный университет мировых языков
Ташкент, Узбекистан
E-mail: Nazoshka9300@gmail.com

ANNOTATSIYA

Ushbu tadqiqotda ingliz xalq ertaklari va zamonaviy ingliz bolalar adabiyotida yaratilgan ertak qahramonlarining badiiy xususiyatlari qiyosiy tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida an’anaviy ertaklarda uchraydigan jasur, sadoqatli va ezgulik timsoli bo’lgan qahramonlar hamda zamonaviy ertaklarda shakllangan mustaqil fikrlovchi, psixologik jihatdan murakkab xarakterga ega obrazlarning o’ziga xos jihatlari yoritiladi. Shuningdek, qahramonlar obrazlarining bolalar dunyoqarashi, axloqiy-estetik tarbiyasi va kitobxonlik madaniyatini shakllantirishdagi o’rni ilmiy manbalar asosida tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari ingliz ertaklarida qahramonlar evolyutsiyasi jamiyatning madaniy va ijtimoiy taraqqiyoti bilan uzviy bog’liqligini ko’rsatadi.

Kalit so‘zlar: ingliz ertaklari, xalq og’zaki ijodi, bolalar adabiyoti, an’anaviy qahramon, zamonaviy qahramon, obraz, folklor, badiiy tahlil, axloqiy tarbiya, fantaziya.

Abstract

This study presents a comparative analysis of the artistic features of heroes in English folk fairy tales and modern English children's literature. The research examines the distinctive characteristics of traditional fairy-tale heroes, who embody courage, loyalty, and kindness, as well as the psychologically complex and independent-minded characters that have emerged in contemporary fairy tales. Furthermore, the study analyzes the role of these literary characters in shaping children's worldview, moral and aesthetic education, and reading culture based on scholarly sources. The findings demonstrate that the evolution of heroes in English fairy tales is closely connected with the cultural and social development of society.

Keywords: English fairy tales, folklore, children's literature, traditional hero, modern hero, literary character, artistic analysis, moral education, fantasy.

Аннотация

В данной статье проводится сравнительный анализ художественных особенностей героев английских народных сказок и современной английской детской литературы. В ходе исследования рассматриваются характерные черты традиционных сказочных героев, олицетворяющих храбрость, преданность и добро, а также особенности современных персонажей, отличающихся самостоятельностью мышления и психологической сложностью характера. Кроме того, на основе научных источников анализируется роль сказочных героев в формировании мировоззрения детей, их нравственно-эстетического воспитания и культуры чтения. Результаты исследования показывают, что эволюция героев английских сказок тесно связана с культурным и социальным развитием общества.

Ключевые слова: английские сказки, фольклор, детская литература, традиционный герой, современный герой, художественный образ, художественный анализ, нравственное воспитание, фэнтези.

Asosiy qism

Ingliz xalq ertaklari asrlar davomida xalqning ma‘naviy merosi sifatida shakllanib, ezgulik, adolat va jasorat g’oyalarini targ’ib etib kelgan. Ushbu ertaklarda qahramon obrazi voqealar rivojining markazida turadi va yaxshilik hamda yomonlik o‘rtasidagi kurashni ifodalaydi. Folklorshunos Joseph Jacobs ta’kidlaganidek, *“xalq ertaklari millatning tarixiy xotirasi va axloqiy qarashlarini o’zida mujassamlashtirgan badiiy hodisadir”* [1].

An’anaviy ingliz ertaklarida bosh qahramon ko‘pincha oddiy kelib chiqishga ega bo’lsa-da, jasorati, halolligi va topqirligi bilan murakkab sinovlarni yengib o’tadi. Masalan, “Jack and the Beanstalk” ertagidagi Jek obrazi kuch emas, balki aql-zakovat va qat’iyat yordamida g’alabaga erishadi. Bu jihat ingliz folkloriga xos bo’lgan “aqlli qahramon” modelining yorqin namunasi hisoblanadi. Tadqiqotchilar fikricha, ertak qahramonining muvaffaqiyati uning ijtimoiy mavqeiga emas, balki shaxsiy fazilatlariga bog’liqdir [2].

Psixolog olim Bruno Bettelheim ertak qahramonlari haqida shunday yozadi: *“Fairy tales help children make sense of their inner conflicts.”* (“Ertaklar bolalarga o‘z ichki ziddiyatlarini anglashga yordam beradi.”) [3]. Ushbu fikr ertak qahramonlarining nafaqat badiiy, balki psixologik ahamiyatini ham ko’rsatadi.

XX asr oxiri va XXI asr boshlarida ingliz bolalar adabiyotida qahramon obrazlari yangi bosqichga ko’tarildi. Zamonaviy qahramonlar tashqi dushmanlardan tashqari ichki qo’rquv, mas’uliyat, shaxsiy tanlov va axloqiy qarorlar bilan ham kurashadi. Buning yorqin misoli Harry Potter obrazidir. Adabiyotshunos Jack Zipes zamonaviy ertak qahramonlarini tavsiflar ekan, *“Contemporary fairy-tale heroes succeed not because they are perfect, but because they learn from experience.”* (“Zamonaviy ertak qahramonlari mukammal

bo‘lgani uchun emas, balki tajribadan saboq olgani uchun muvaffaqiyat qozonadi.”) deya ta’kidlaydi [4].

Shuningdek, *Roald Dahl* yaratgan qahramonlar ham zamonaviy bolalar adabiyotining yangi yo’nalishini namoyish etadi. Masalan, Matilda Wormwood obrazi bilimga chanqoqligi, mustaqil fikrlashi va adolatsizlikka qarshi kurashi bilan ajralib turadi. Muallifning fikricha*, “A little magic can take you a long way.”* [5]. Ushbu g‘oya zamonaviy ertaklarda bilim, ezgulik va ishonchning kuchini ifodalaydi.

Amerikalik folklorshunos Maria Tatar ertaklarning tarbiyaviy vazifasiga alohida to’xtalib, *“Fairy tales continue to shape moral imagination across generations.”* (“Ertaklar avlodlar davomida insonning axloqiy tasavvurini shakllantirishda davom etmoqda.”) deb yozadi [6]. Demak, an’anaviy va zamonaviy ertak qahramonlari shaklan farq qilsa-da, ularning asosiy vazifasi bolalarni ezgulikka, adolatga va insoniy fazilatlarga yo’naltirishdan iborat.

Metodologiya

Mazkur tadqiqotda ingliz xalq ertaklari hamda zamonaviy ingliz bolalar adabiyotida yaratilgan qahramonlar obrazlarini o‘rganishda kompleks ilmiy yondashuvlardan foydalanildi. Tadqiqotning nazariy-metodologik asosini folklorshunoslik, adabiyotshunoslik va qiyosiy adabiyotshunoslik tamoyillari tashkil etadi.

Tadqiqot jarayonida, avvalo, qiyosiy-tipologik metod asosida an'anaviy ingliz xalq ertaklari qahramonlari bilan zamonaviy ingliz ertak va fantastik asarlaridagi qahramonlar obrazlari o‘zaro taqqoslandi. Ushbu metod orqali qahramonlarning xarakteri, badiiy vazifasi, axloqiy fazilatlari hamda syujetdagi o‘rni tahlil qilindi.

Shuningdek, tarixiy-qiyosiy metod yordamida ingliz ertaklari qahramonlarining tarixiy rivojlanish bosqichlari va ularning ijtimoiy-madaniy omillar ta'sirida o‘zgarishi o‘rganildi. Tadqiqot davomida folklor namunalaridan zamonaviy bolalar adabiyotigacha bo‘lgan taraqqiyot jarayoni izchil tahlil etildi.

Badiiy tahlil metodi vositasida Joseph Jacobsning *English Fairy Tales* to‘plami, J. K. Rowlingning *Harry Potter* turkum asarlari hamda Roald Dahlning *Matilda* va boshqa asarlaridagi qahramonlar obrazlarining badiiy-estetik xususiyatlari tahlil qilindi.

Bundan tashqari, analiz va sintez, tavsiflash, umumlashtirish hamda ilmiy manbalarni kontent tahlili qilish metodlaridan foydalanildi. Tadqiqot davomida Joseph Jacobs, Bruno Bettelheim, Jack Zipes, Maria Tatar va Marina Warner kabi olimlarning ertakshunoslikka oid ilmiy qarashlari nazariy asos sifatida qo‘llanildi. Mazkur metodlar ingliz ertaklaridagi an'anaviy va zamonaviy qahramonlar obrazlarining o‘xshash hamda farqli jihatlarini ilmiy asosda yoritish imkonini berdi.

Tahlil va natijalar

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, ingliz ertaklaridagi qahramonlar obrazlari tarixiy taraqqiyot jarayonida mazmun va badiiy talqin jihatidan sezilarli darajada rivojlangan. An'anaviy ingliz xalq ertaklarida qahramonlar asosan ezgulik, jasorat, halollik va sadoqat timsoli sifatida tasvirlanib, ular yaxshilik va yomonlik o‘rtasidagi kurashda adolatning g‘alabasini ta'minlovchi asosiy kuch sifatida namoyon bo‘ladi.

Zamonaviy ingliz bolalar adabiyotida esa qahramon obrazi yanada murakkablashgan. Ular nafaqat tashqi to‘siqlarni, balki ichki ruhiy ziddiyatlar, shaxsiy tanlov va ijtimoiy muammolarni ham yengishga intiladigan obrazlar sifatida gavdalanadi. Bu holat zamonaviy adabiyotning bolalar psixologiyasi va shaxs kamolotiga ko‘proq e'tibor qaratayotganini ko‘rsatadi.

Qiyosiy tahlillar natijasida aniqlandiki, an'anaviy ertak qahramonlari ko‘proq ideal obraz sifatida yaratilgan bo‘lsa, zamonaviy qahramonlar hayotiylik, psixologik chuqurlik va individual xarakter xususiyatlari bilan ajralib turadi. Shu bilan birga, har ikkala davr qahramonlarini birlashtirib turuvchi asosiy jihat — ezgulik, adolat, insonparvarlik, do‘stlik va fidoyilik g‘oyalarining ustuvorligidir.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, ingliz ertaklarida an'anaviy va zamonaviy qahramonlar obrazlari davrning ijtimoiy-madaniy talablari hamda badiiy tafakkur rivojiga mos ravishda takomillashib borgan. An'anaviy ertaklarda qahramonlarning jasorat, sadoqat va ezgulik kabi fazilatlari ustuvor bo‘lsa, zamonaviy ertaklarda ularning shaxsiy kamoloti, mustaqil fikrlashi, mas'uliyati va ruhiy kechinmalari kengroq yoritiladi. Shu bilan birga, qahramon obrazlarining badiiy evolyutsiyasi ertak janrining tarbiyaviy va estetik ahamiyatini kamaytirmagan, aksincha, uni yanada boyitgan. Zamonaviy qahramonlar bolalarning real hayotdagi muammolarni anglashiga, mustaqil qaror qabul qilishiga va tanqidiy fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qilmoqda. An'anaviy qahramonlar esa milliy va umuminsoniy qadriyatlarni saqlash hamda yosh avlodni ezgulik ruhida tarbiyalashda o‘z ahamiyatini yo‘qotmagan.

Demak, ingliz ertaklaridagi an'anaviy va zamonaviy qahramonlar obrazlarini qiyosiy o‘rganish nafaqat adabiyotshunoslik, balki pedagogika, folklorshunoslik va bolalar psixologiyasi uchun ham muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot natijalari kelgusida ingliz bolalar adabiyoti, ertak poetikasi va qahramon obrazlari evolyutsiyasini yanada chuqurroq o‘rganishga xizmat qilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Jacobs, J. *English Fairy Tales*. London: David Nutt, 1890.
2. Warner, M. *From the Beast to the Blonde: On Fairy Tales and Their Tellers*. London: Vintage Books, 1995.
3. Bettelheim, B. *The Uses of Enchantment: The Meaning and Importance of Fairy Tales*. New York: Alfred A. Knopf, 1976.
4. Zipes, J. *The Oxford Companion to Fairy Tales*. Oxford: Oxford University Press, 2000.
5. Dahl, R. *Matilda*. London: Jonathan Cape, 1988.
6. Tatar, M. *The Annotated Classic Fairy Tales*. New York: W. W. Norton & Company, 2002.